

FUCHSOVO BRNO VČERA A DNES

Esej do předmětu VV032 Základy výtvarné kultury 2

Martin Janda

9. května 2005, Brno

Abstrakt

Tato esej do předmětu Základy výtvarné kultury 2 se zabývá osobou architekta Bohuslava Fuchse a jeho působením a tvorbou v Brně. Zejména se zaměřuje na jeho významné brněnské projekty: Zemanova kavárna, návrh urbanistické změny centra Brna - Tangenta, Pávilon Brno, Moravská banka, Městské lázně a Hlavní pošta.

Život a dílo Bohuslava Fuchse

Bohuslav Fuchs se narodil 24. března 1895 ve Všechovicích u Bystřice pod Hostýnem. Vyučil se zedníkem. Poté navštěvoval gymnázium v Holešově, odkud přestoupil na průmyslovou školu stavební v Brně, kterou v roce 1915 absolvoval. V letech 1916 až 1919 studoval na Akademii výtvarných umění, kterou v té době vedl Jan Kotěra. Právě Jan Kotěra směřoval mladého Fuchse směrem k racionalitě a účelovosti návrhů. Kotěra vyučoval vlastní moderní metodou, kde nebylo hlavní náplní studia zkoumání výsledků, ale příčin, z nichž architektonická forma vznikla. Po absolvování školy nastoupil Fuchs na 3 roky do ateliéru Jana Kotěry. V dalších dvou letech si vytvořil vlastní ateliér s Josefem Štěpánkem v Brně. Mimo to působí jako pracovník městského stavebního úřadu. V letech 1945-58 učí architekturu na Vysokém učení technickém v Brně, kde je r. 1947 jmenován profesorem. Po zbytek svého života žije a tvoří v Brně. Bohuslav Fuchs umřel dne 18. září 1972.

Obr. 1: Bohuslav Fuchs

Kromě intenzivní projektové a pedagogické práce byl činný též jako teoretik a grafik. Své grafické a architektonické práce vystavuje v Praze, v Brně a v řadě evropských měst. Byl členem Spolku výtvarných umělců Mánes a čestným členem Svazu architektů.

Z historického hlediska si Bohuslava Fuchse nejvíce vážíme jako hlavního představitele českého funkcionalismu z tzv. brněnské architektonické školy. Fuchsovu tvorbu můžeme rozdělit na několik období. V prvním období jeho tvorbu ovlivňovali hlavně dva umělecké směry - kubismus a purismus. Architekt Iloš Crhonek popisuje charakter této tvorby takto:

„Práce a návrhy Bohuslava Fuchse z počátku dvacátých let. Plasticky členitá průčelí jsou koncipovaná v souladu s interiérem. Celková kompozice využívá elementárních těles, čistých tvarů, zejména válců a krychlí.“

V dalším období tvorby se nechal ovlivnit a inspirovat neoplasticismem, hlavně tvorbou J. J. Pietera. Charakteristickým rysem je pravoúhlé členění ploch a skládání vertikálních ploch do abstraktních obrazců.

Přechod od neoplasticismu k funkcionalismu lze datovat kolem roku 1925. První takovou stavbou je Zemanova kavárna v Brně. Funkcionalismus ovlivnil a udával směr celé další tvorbě Bohuslava Fuchse a prošel vývojem jak si ukážeme na vybraných příkladech.

Z pracovního hlediska patří Fuchs k nejvýkonnějším architektům (přes 100 realizovaných staveb a množství soutěžních nerealizovaných návrhů). Jeho avantgardní budovy pomohly vytvořit z Brna moderní velkoměsto.

Ve stínu jeho hlavních zásluh se úplně ztrácí Fuchsova další práce, například návrhy užitého umění, nábytku a interiérů. To však není náplní této práce.

Zemanova kavárna

Stavba byla realizována roku 1925. Původní budova byla zbořena roku 1964 kvůli stavbě divadla. V roce 1995 se nedaleko původního umístění postavila její replika (včetně původně nerealizované části). Zemanova kavárna je zajímavá hlavně moderně pojatým propojením interiéru a exteriéru. Celkově působí budova prostě, ale ušlechtilě s výraznou novátorskou elegancí. Toto řešení propojení vnitřní části s terasou se stal jakýsi standard a můžeme si ho všimnout i u soudobých staveb.

Obr. 2: Zemanova kavárna

Tangenta

Bohuslav Fuchs spolu s Josefem Peňázem a Františkem Sklenářem v roce 1927 vyhráli soutěž na regulaci města Brna svým návrhem „Tangenta“. Návrh řešil rozšíření a růst města Brna jihovýchodním směrem za předpokladu odsunutí nádraží železniční dopravy. Nejcennějším výsledkem bylo poznání, že nádraží a plochy užívané železnicí dusí rozvoj centra Brna a zásadně brzdí jeho růst. Proto by toto rozsáhlé území mělo být uvolněno a určeno pro výstavbu nových budov.

Návrh předpokládá prodloužení Husovi třídy serpentinou do nové nádražní čtvrti až k Dornychu. V návaznosti na Benešovu třídu (tehdy Palackého třídu), by vznikl 50 metrů široký velkoměstský bulvár, který by byl jádrem moderního centra, odpoutaného od oválu historického jádra města. Bulvár by byl lemován obchodními domy, bankami, hotely, divadlem a dalšími budovami veřejného poslání.

Návrh „Tangenta“ neřeší jen růst Brna, ale velmi vizionářsky řeší jak lokální dopravu, tak návaznost na dálkové dálniční komunikace. Zajímavým závěrem je i změna siluety Brna při výškové výstavbě.

„Tangenta“ posloužila za základ současných plánů pro přestavbu Brněnského hlavního nádraží.

Obr. 3: Vítězný návrh Tangenta

Pavilón města Brna

Brněnské výstaviště a jeho rozšíření v roce 1928 pro účely Výstavy soudobé kultury v Československu, umožnilo řadě mladých avantgardních architektů se realizovat ve velkém stylu a rozsahu. Mezi těmito architekty nechyběl Bohuslav Fuchs a jeho Pavilón města Brna (dnešní budova pošty na BVV).

Na této budově lze pozorovat doznívající vliv neoplasticismu a vliv Le Corbusiera- hranolový blok posazený na „otevřeném přízemí“ a velkorysé řešení vstupní části s prosklenou plochou.

Obr. 4: Pavilón Brno (dnešní budova pošty na BVV)

Moravská banka

V letech 1928 až 1930 vznikla stavba Moravské banky na náměstí Svobody (dnešní Komerční banka). Návrh vznikl ze spolupráce Bohuslava Fuchse a Arnošta Wiesnera. Šlo o zástavbu místa bývalého Kounicova paláce.

Vznikla tak moderní funkcionalistická budova, která měla do historického centra vnést nový a moderní výraz – v té době na náměstí Svobody převažovali stavby pozdního historicismu 19. století. Tato řadová budova je ukázkou vyhraněné nekompromisní funkcionalistické architektury. Vyznačuje se rovnou střechou, prodejní pasáží propojující náměstí Svobody s ulicí Veselou, velkoplošným prosklením a horizontálními pásy bílého opaxitu kryjícími podokenní parapety.

Vnitřní prostor budovy byl velmi moderně vyřešen řadou místností kolem ústřední přepážkové haly se sklo-betonovým stropem, který umožňoval rovnoměrné osvětlení denním světlem. Zajímavé je technické řešení vzduchotechniky a inženýrských sítí, která byla umístěna mezi druhé a třetí podlaží.

V současné době zde sídlí Komerční banka, jejíž název byl donedávna na fasádě proveden velkými písmeny v podobném duchu, jako název banky původní. O budovu je dobře pečováno, a tak si stále zachovává svůj reprezentativní charakter. Osobně považuji tuto budovu za jeden z nejlepších projektů Bohuslava Fuchse.

Obr. 5: Moravská banka (dnešní Komerční banka)

Městské lázně v Brně-Zábrdovicích

Areál městské lázně v Brně-Zábrdovicích byl postaven podle vítězného návrhu B. Fuchse roku 1932. Původně se jednalo o koncepci lázní pro letní i zimní provoz, které byly určeny hlavně pro obyvatele přilehlých městských částí.

Dvoupatrová budova zimních lázní obsahovala široký program služeb od koupání po sluneční lázně na zasklené střeše budovy. Při návrhu celého areálu byl kladen důraz hlavně na funkčnost, jednoduchost tvarů a celkovou uklidňující atmosféru.

V současné době je areál používán jen jako letní lázně. Nešetrné zacházení s venkovní fasádou a celkové zchátrání v dobách minulých přispělo k tomu, že dnes stavbu nelze považovat za nikterak vkusnou a pěknou. V dohledné době se tento stav bohužel nezmění.

Obr. 6: Městské lázně v Brně-Zábrdovicích

Budova pošty na Hlavním nádraží

Fuchs navrhl tento objekt se složitým provozem velmi variabilně, protože se počítalo s budoucími častými zásahy do uspořádání a případným rozšiřováním. Kompozičně klidné průčelí výborně ukrývá rušný vnitřní provoz v několika různých výškových úrovních. Ocelová konstrukce je napojena na mohutnou železobetonovou základovou vanu, kterou na tomto pozemku s nepevným podložím navrhl statik Boleslav Bloudek.

Po funkční stránce slouží i v dnešní době výborně. Horší je to se samotným stavem budovy. Ušmudlaný a opotřebený zevnějšek působí i z velké dálky odpudivě.

Obr. 7: Budova pošty na Hlavním nádraží

Závěr

Projekty Bohuslava Fuchse změnilы tvář města Brna. Jeho moderní stavby v Brně se pronikavě zapsali do vývoje české moderní architektury. Poznatek, že jde o kvalitní díla lze vyvodit i z toho, že mnohá dodnes slouží svému účelu. Máme tu však i budovy, které by většina obyvatel ohodnotila jako otřesné, či ohyzdné stavby. Například na objektu Hlavní pošty lze vidět smutnou skutečnost, jak je o významné funkcionalistické budovy postaráno. V předešlé větě již naznačuji, že za stav Fuchsových staveb nemůžeme hanobit jméno autora, nýbrž současné majitele domů. K těmto domům je potřeba přistupovat jako k architektonickým památkám, a také se tak o ně starat.

Použitá literatura

ARCHITEKT BOHUSLAV FUCHS, autor: Iloš Crhonek, Nakladatelství Petrov v Brně, roku 1995

www.archiweb.cz - webový portál o soudobé architektuře a její historii

Seznam fotografií

Obr. 1: Bohuslav Fuchs, autor fotografie: Karel Šabata

Obr. 2: Zemanova kavárna, autor fotografie: Martin Janda

Obr. 3: Vítězný návrh Tangenta, autor fotografie: Karel Šabata

Obr. 4: Pavilón Brno (dnešní budova pošty na BVV), autor fotografie: Martin Janda

Obr. 5: Moravská banka (dnešní Komerční banka), autor fotografie: Martin Janda

Obr. 6: Městské lázně v Brně-Zábrdovicích, autor fotografie: Martin Janda

Obr. 7: Budova pošty na Hlavním nádraží, autor fotografie: Martin Janda

Příloha 1: Nejvýznamnější brněnské stavby architekta Bohuslava Fuchse

- Soubor rodinných domů, Dolnoplní ul., Brno-Maloměřice, 1923-24
- Zemanova kavárna, Koliště, Brno, 1925 (zbořena 1964, znovu postavena 1994-95)
- Obřadní síň Ústředního hřbitova v Brně, 1925-27, s J. Poláškem
- Obecná a měšťanská chlapecká škola, Křídlovická ul., Brno, 1926-27
- Pavilón města Brna - později pošta, areál BVV, Brno, 1927-28
- Hotel Avion, Česká 20, Brno, 1927-28
- Řadové rodinné domy v kolonii „Nový dům“, Petřvaldská 6-10, Brno-Žabovřesky, 1928
- Vlastní dům, Hvězdárenská 2, Brno-Žabovřesky, 1928
- Masarykův studentský domov, Cihlářská 21, Brno, 1928-30
- Dětský domov Dagmar, Zeleného 51, Brno-Žabovřesky 1929
- Škola pro ženská povolání Vesna, Lipová 18, Brno, 1929-31 - s J. Poláškem
- Domov Elišky Machové, Lipová 16, Brno, 1931
- Moravská banka, nám. Svobody 21, Brno, 1930-31 - s A. Wiesnerem
- Městské lázně, Zábrdovická 25, Brno-Zábrdovice, 1930
- Rodinný dům, Hroznová 18, Brno-Pisárky, 1936
- administrativní budova býv. firmy Alpa, Palackého 158, Brno-Královo Pole, 1936
- Zemské vojenské velitelství, Kounicova, Brno, 1936-37
- Budova pošty, Nádražní ul. 7, Brno, 1938-40